

Egy gyakornok gondolatai – az ORFK elemző rendszeréről

Bevezető

A globalizáció által felgyorsult világban a biztonságot érintő fenyegetések is egyre gyorsabban és változatosabban jelentkeznek. A fenyegetésekre választ adó rendészeti szerveknek meg kell küzdeniük az adatok (különösen a digitális „nyomok”) növekedésével és a (preventív vagy műveleti) intézkedéshez rendelkezésre álló idő tényezőjével. Ennek megfelelően kulcsfontosságú, hogy a rendészeti szervek hogyan és milyen keretek között gyűjtenek adatokat, belőlük milyen elemzési módszerrel hoznak létre információt, és azok milyen intézkedést indukálnak.

Az információ erejét, fontosságát számos példán keresztül lehet szemléltetni. A 2015-ös tömeges irreguláris migrációs válsághelyzet során sok egyéb tényező¹ mellett rövid időre mobilizáló erővel bírt az útra keltekre egy meghívó tartalmúnak vélt médiaüzenet². Az irreguláris migráció felerősödésének ténye aktivizált szélsőséges csoportokat szerte a kontinensen: számos szélső jobboldali csoport az idegenekben ellenséget fedezett fel, míg a szélső baloldaliak közül sokan védelmükre keltek.³ Emellett a migrációs hátterűek egy részének társadalmi frusztráltságát tovább gerjesztették a 2008-tól kezdődő gazdasági válság társadalmi hatásai és az illegális

¹ Ritecz György – Sallai János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0. Hans-Seidel Alapítvány. Budaörs, 2016.

² Uo. 84. o.

³ Szövetségi Alkotmányvédelmi Hivatal Németország: 2015. évi jelentés - Gyorsösszefoglaló. Köln, 2016. 6. o.

Forrás: https://www.verfassungsschutz.de/SharedDocs/Publikationen/DE/VSB_Kurzzusammenfassung_2015.pdf?__blob=publicationFile&v=7

Letöltés ideje: 2021.03.22.

migrációs nyomást követő idegenellenesség. Ezek a tényezők számos további kriminogén tényezővel⁴ párosulva vezethettek bűncselekményekhez, radikalizációs folyamatokhoz.

Jelen tanulmány az adatok keletkezésén, értékelésén és felhasználásán túl kitér a közelmúltban Magyarországot érintő irreguláris migrációs trendekre. Az irreguláris migráció tárgyalása során elsősorban az aktualitással bíró COVID-19 időszakra fókuszálok.

Módszertan

A fentiekből láthatjuk, hogy az adat információvá való alakítása és annak felhasználása szélsőséges esetekben mekkora kihívásokat jelent a rendészeti szerveknek. Az alábbiakban az adat keletkezésétől annak felhasználásig haladok végig. Tanulmányomban a gyakornoki konzultációs alkalmon szerzett ismereteimet összegzem és szintetizálom. A kapott információk ismertetése során elsősorban a trendekre fókuszálok, konkrét adatokra limitáltan térek ki. A tanulmány nyelvezete szempontjából fontos tényező, hogy nem rendészeti szakmabeliként szemlélem a folyamatokat.

Adatkeletkezés

Egy regisztrációt megkövetelő eseménynél a külső helyszínen esetén az intézkedő személy jelzi az észlelését a tevékenységirányító központnak. Az észlelést annak GPS-koordinátájával együtt rögzítik. Az intézkedő személy munkaideje végén megírja jelentését. Ezt követően az eseményt rögzítik a Robotzsaru rendszerbe.⁵ A statisztikai adatokat a kirendeltséghez vagy

⁴ Borbíró Andrea et. al.: Kriminológia 2. kiadás. Wolters Kluwer. Budapest, 2019.

⁵ Természetesen létezhet olyan adatkeletkezési út, melynek során az illetékes határrendészeti kirendeltségen vagy rendőrkapitányságon rögzítik az eseményt, és rögtön a Robotzsaru rendszerbe kerül. A Robotzsaru rendszer előnyének tekinthető, hogy rendkívül sokoldalúan lehet rögzíteni az adatokat, emellett folyamatos fejlesztésre van szükség a technológiával való lépéstartás és a hatékonyság fenntartása miatt.

rendőrkapitánysághoz tartozó elemző-értékelő osztály összegzi, mely továbbítja azokat a központi osztálynak. A továbbított statisztikai adatokat az általános kimutatásokon kívül a vezetői tájékoztatókban és az illetékes társzerveknél használ(hat)ják fel. Az elemző-értékelő osztályok szerepe abban is megnyilvánul, hogy az egyes adatok duplikációját vagy az irreleváns adatok törlését elvégezze. Az adatok kezelésén és felterjesztésén túl az elemző-értékelő tevékenység része az egyes szakmai problémák elemzése és a felső vezetés hírigényének kielégítése. Az illeguláris migrációhoz kapcsolódó adatok feldolgozását két központi osztály végzi: a határrendészeti kirendeltségektől érkező adatokat az ORFK Rendészeti Elemző-Értékelő Osztálya, az irreguláris migrációban részt vevő egyének által elkövetett bűncselekmények adatait az ORFK Bűnügyi Elemző-Értékelő Osztálya összesíti országos szinten. Az ide tartozó bűncselekmények főbb számadatait az ENYÜBS-ben publikálják. A migrációhoz kapcsolódó adatok és hatósági intézkedések szempontjából meg kell említeni az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságot (korábban BÁH).

A migrációhoz kapcsolódó adatok esetében speciális tényező, hogy térbeli folyamat lévén egy személyről több területegységen, megyében keletkezhet adat. Ennek tisztázásában az elemző-értékelő osztályoknak kulcs szerepe van. A tisztázást nehezítő tényezőként lehet értelmezni, hogy az adott szervezeti egység illetékességi, adatvédelmi szempontból csak a hozzá tartozó területegység adatait látja. A migrációhoz kapcsolódó adatok kezelésében változást jelentett a Határőrség integrációja a Rendőrségbe (2008). Ezt követően több évi munka eredményeképpen a Határőrség által vezetett adatbázisok részévé váltak a Robotzsarunak. Az irreguláris migráció elleni műveletek szempontjából fontos tényező, hogy a különböző szervezeti egységek egymással a vezetői szinteken keresztül kommunikálnak.

Áttételesen a migrációhoz tartozó adatokkal kapcsolatba hozhatók a COVID-19-hez kapcsolódó intézkedések. Ennek során a fokozott ellenőrzések miatt megnövekedett számban lehetnek olyan külföldi, tranzitcélből közlekedő állampolgárok, akikkel szemben a beutazási feltételek hiánya miatt intézkedni kell. Az intézkedések megsűrűsödése megnyilvánult a

visszakísérések számának növekedésében is.⁶ Ugyanakkor az országon belüli és a határokon átívelő mozgás mértékét csökkentik a nehezített beutazási feltételek, gazdasági változások. Az irreguláris migráció számadataira a COVID-19 kettős hatást gyakorolt. Egyrészt a járvány ténye és a hozzá kapcsolódó rendőri intézkedések fékező erőt jelentettek. Ez a trendekben is megmutatkozott. Másrészt az embercsempészet szempontjából a COVID-19 lehetőséget adott a „szolgáltatáshoz” kapcsolódó „áremelésre”.

Az adatkeletkezés szempontjából meghatározó folyamat az információcsera a társszervek között. A múltban volt szisztematikus adatcsere-megállapodás Horvátország, Szlovénia, Ausztria és Magyarország között, mely az adatcsere magasabb szintjére emelkedése miatt megszűnt. A nemzetközi rendészeti kommunikáció egyik fő szereplője a NEBEK, mely az ORFK alá tartozik. Kezdetben a külföldi kommunikáció szempontjából a meghatározó alapelv az volt, hogy *„minden nemzetközi kommunikáció a NEBEK-en keresztül történjen”*. Ezt felülírta a kapcsolattartási szolgálati helyek (KSZH) létrehozása, mely biztosítja a napi tevékenység automatizált ügyműveleti, statisztikai, ügyintézői tevékenység, valamint a kétoldalú együttműködés során valamennyi információ átláthatóságát.⁷ A műveleti kommunikáció jelentős része elkerült a NEBEK-től, így nagyobb hangsúlyt kapott a nemzetközi és regionális szervezetekkel (Interpol, Europol, Selec) való kommunikáció. Az irreguláris migrációval kapcsolatban fontos adatforrásnak tekinthető a SOCTA (Serious and Organised Crime Threat Assessment), melyet az Europol készít, és Magyarország által szolgáltatott adatot is tartalmaz.

⁶ Illegális migráció alakulása heti bontásban 2020.

Forrás: http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/illegalis-migracio-alakulasa?weekly_migration_created%5Bmin%5D=2020-01-01+00%3A00%3A00&weekly_migration_created%5Bmax%5D=2021-01-01+00%3A00%3A00

Letöltés ideje: 2021.03.22.

⁷ Parlamenti jelentés: XIV. Belügyminisztérium 68. o.

Forrás: <https://www.parlament.hu/irom41/13098/adatok/fejezetek/14.pdf>

Letöltés ideje: 2021.03.22.

Az általános értelemben vett adatszolgáltatásban a NEBEK, így Magyarország élen jár. A NEBEK feladatkörébe tartozik összekötő tisztek küldése külföldi partnerországokba és az ide küldött összekötő tisztekkel való kapcsolattartás. Az összekötő tiszteken keresztüli kapcsolattartáson és kommunikáción túl előfordulhat eseti vendégtisztek küldése és fogadása, mely kapcsolódhat egy konkrét ügryhöz vagy egy kriminalisztikai, esetleg forenzikus feladat elvégzéséhez. Utóbbiakra több alkalommal volt példa az irreguláris migráció ellenes küzdelem során. Az irreguláris migráció elleni küzdelemben fontos nemzetközi partnernek tekinthető az Europol Embercsempészés Elleni Központja. A magyar irreguláris migráció elleni küzdelemben fontos információforrások a nyugati országok mellett (cél- és tranzitország voltak miatt) a Balkán-félsziget államai.

A NEBEK fontos szerepet tölt be a HERMON Körözési és Nyilvántartási rendszer működtetésében és felügyeletében. Szervezeti szempontból a Nemzetközi Bűnügyi Igazgatóság tartja a kapcsolatot az Europollal és az Interpollal. Ennek az igazgatóságnak az osztályai működtetik a Sirene irodát és a körözési nyilvántartásokat. Noha a KSZH-k miatt a kapcsolattartás lehetségessé vált a NEBEK érintése nélkül, viszont a kommunikáció koordinálásában továbbra is fontos szerepet tölt be. A Bűnügyi Igazgatóság számos szolgálati helyén 24 órás szolgálat van, mely az eseményekre való gyors reagálást hivatott szavatolni. A NEBEK Bűnügyi Igazgatóságának feladata a titkos információgyűjtés végzése külföldi megkeresés esetén.⁸ Ez a tevékenység felértékelődött az irreguláris migrációhoz kapcsolódó nyomozások és műveletek során.

Az előbb leírt szervezeti működés alapján látható, hogy a NEBEK számos aspektusban fontos szereplője az irreguláris migráció elleni küzdelemnek, hiszen a nemzetközi kommunikáció megkerülhetetlen szereplője, és az információk, adatok cseréjében fontos „csatorna” szerepét tölti be.

⁸ Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ feladatköre, szervezeti felépítése.

Forrás: <http://www.police.hu/a-rendorsegrol/testulet/teruleti-szervek/nemzetkozi-bunugyi-egyuttmukodesi-kozpont>

Letöltés ideje: 2021.03.22.

Az adatok elemző-értékelő munkája

Az előbbieken szó volt az adatok fontosságáról. Fontosnak tartom az adatot a hírszerzési ciklus részeként látni és különválasztani az információtól, melyet annak befogadója és elemzője állít elő belőle valamilyen szempont alapján. Az elemző személye megkerülhetetlen, hiszen ő vonja le az információkból a következtetést, mely meghatározza az azt követő rendészeti vagy bünygi munkát.

Fontos tényező, hogy az általánosságban és az irreguláris migráció következtében megnövekedett adatállomány (Big Data) megnövekedett elemzői kapacitást igényel. Az elemzői kapacitást lehet növelni technikai (például szoftvereken keresztül) és humán oldalról is.

Az elemzői eljárás típusok közül (tudomásom szerint) jelenleg az egyszerű elemzési eljárások dominálnak a rendőrségi munkában. Ennek oka abban keresendő, hogy az egyszerű eljárások „rendkívül hatékonyak, egy bekövetkezett esemény körülményeinek, hatásainak, következményeinek vizsgálatára”. Az alkalmazott egyszerű eljárások közé tartoznak: az adatok grafikus vagy felsorolásos ábrázolása, az adatok összehasonlító elemzése, a profilalkotás, a kapcsolati háló elemzése.⁹

A megnövekedett adatállományon túl szintén motivációt ad az elemző-értékelő módszertan folyamatos reformjára a témakörhöz kapcsolódó társ-tudományok dinamikus fejlődése. Az egyik ilyen a hálózattudomány, melynek egyik úttörője magyar származású.¹⁰ Szintén önálló résztudomány-területté kezd fejlődni a prediktív rendészet, mely a másik előtérbe kerülő diszciplínával, a jövőkutatással¹¹ van kapcsolatban. (A prediktív rendészettel kapcsolatban van egy olyan megközelítés, mely azt a kocká-

⁹ Dr. Vida Csaba: Az elemző-értékelő munka alapja: „Miről szól az információk elemzése”. Szakmai Szemle 2018/4. szám. Budapest. 84. o.

¹⁰ Barabási-Albert László: A hálózatok tudománya. Libri Kiadó. Budapest, 2016.

¹¹ Suhajda Attila: Néhány gondolat a prediktív rendészetről. Rendőrségi Tanulmányok 2019/3. szám.

Forrás: <http://www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/201903/suhajda.pdf>

zatelemzés egy sajátos formájának tekinti.) Szintén a módszertan fejlesztését motiválja, hogy számos jogi eljárás során történik megkeresés szakértői véleményezésre (például kapcsolati háló, híváslista, bankszámlaforgalom elemzése) az elemző-értékelő osztályok felé. A szakértői munkára való igény magával hozhatja a módszertan fejlesztését.

A magyar elemző-értékelő módszertan jelenlegi formáját három fő tényező alakította ki. Az egyik ilyen a rendszerváltozás előtti szovjet iskola átvétele, melyet árnyalt az amerikai szakirodalom (egy részének) beemelése, valamint a nemzetközi szervezeti tagságokból fakadó képzések, konferenciák, workshopok és tapasztalatcserék. A nemzetközi szervezeti tagság egyik eredménye, hogy például a mindennapi munkában alkalmazzák az UNODC bűnügyi hírszerzési elemző-értékelő kézikönyv¹² számos technikáját. Az átvett elemző-értékelő ismeretek mellett fontos, hogy létrejöjjen az aktuális magyar rendészeti kihívásokhoz adaptálható, saját szemléletet és módszereket tartalmazó elemző-értékelő módszertan. A jelenleg „érvényes”, írásban lefektetett hazai módszertant 1997-ben írta le Kunos Imre.¹³ Ezt azóta nem követte egy elfogadott és a rendészeti szervek által egységesnek tekintett és leírt módszertan. Az új módszertan lefektetésére vannak törekvések. A megújítás során érdemes felülvizsgálni az 1997. évi „jegyzetben” leírtakat, és össze kell fésülni a különböző rendészeti szerveknél lévő elemzési módszertant, valamint törekedni kell a nemzetközi „jó gyakorlatok” átvételére. A kialakult módszertan oktatásához szükség van egy egységes jegyzetre, példatárra és egy szakmai trendeket követő oktatói állományra.¹⁴ Ennek megvalósítására látunk lépéseket, jellemzően

¹² Forrás: https://www.unodc.org/documents/organized-crime/Law-Enforcement/Criminal_Intelligence_for_Analysts.pdf

Letöltés ideje: 2021.03.22.

¹³ Kunos Imre: Bűnelemzés tananyag a bűnelemző tanfolyam hallgatóinak számára. ORFK Kriminálisztikai Azonosító Szolgálat. Budapest, 1997.

¹⁴ Szabó János: A bűnügyi elemzés módszertanának megújítása a Rendőrségnél. Szakmai Szemle 2018/4. szám. 133–142. o.

szakterületenként. Külön kockázatelemző részleggel rendelkezik a büntetés-végrehajtás.¹⁵ Alapvetően határrendészeti céllal készült egy jegyzet „A nemzeti és nemzetközi migrációs elemzés-értékelés alapjai” címmel. Szintén határrendészeti céllal készült az Illegális Migráció Elemzési Kézikönyv, melynek kifejezett szándéka volt a témában illetékes szervek (ORFK, OIF, NAV) bemutatása, és a Frontex tagság során átvett CIRAM kockázatelemzési és kockázatkezelési rendszer gyakorlati alkalmazását hivatott könnyíteni.¹⁶ Ezek mellett készült a közelmúltban egy kiadvány az elemző-értékelő munka térbeli aspektusairól, melyben a profilalkotás, a térbeli mintázat és a kockázatelemzés földrajzi tényezői szerepelnek témaként.¹⁷

Az irreguláris migráció és a COVID-19

2019 októbere és 2020 márciusa között emelkedő migrációs nyomás jellemezte a magyar helyzetet. Az emelkedő migrációs nyomás felhívást jelentett az embercsempészek számára. Március közepétől május végéig az embercsempészet mértéke (a felfedett irreguláris migránsok száma alapján) minimálisra szorult vissza a járványügyi intézkedésekhez kapcsolódó rendészeti intézkedések elrettentő hatásának köszönhetően. Június hónapban

¹⁵ Szabó János: A bűnügyi kockázatelemzés lehetőségei a rendőrségen. Rendőrségi Tanulmányok 2020/3. szám. Budapest.

Forrás: http://www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/202003/szabo_janos.pdf

Letöltés ideje: 2020.03.22.

¹⁶ Konferencia a hatékony információcsere és együttműködés megkönnyítésének jegyében.

Forrás: <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/konferencia-a-hatekony-informaciocsere-es#1>

Letöltés ideje: 2020.03.22.

¹⁷ Mátyás Szabolcs: A elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai. Nemzeti Közszerzői Egyetem Közigazgatási Továbbképző Intézet. 2020.

Forrás: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/16026/Az%20elemzo-ertekelo%20munka%20gyakorlati%20aspektusai.pdf;jsessionid=99F8BF1D5FD-74809669F577AFD7F5926?sequence=1>

Letöltés ideje: 2020.03.22.

az embercsempészet során felfedett irreguláris migránsok száma nagymértékben megnőtt. Noha az irreguláris migráció mértéke nagy volt júliusban és augusztusban, az embercsempészet során felfedett irreguláris migránsok száma enyhe csökkenő tendenciát mutatott. Szeptemberben az embercsempészet során felfedett irreguláris migránsok száma növekvő pályára „váltott” (nagyobb értéket mutatott, mint június hónapban), és számuk még tovább nőtt októberben, valamint még nagyobb adatot produkált novemberben, míg a decemberi hónap csökkenést mutatott.¹⁸

Részben hasonló pályát mutattak az embercsempészés és jogellenes tartózkodás elősegítése bűncselekmények. Az év első két hónapjában 40-40 ilyen bűncselekményt tártak fel. Március hónapban csaknem felére (25) csökkent. Ennek hátterében már tényezőként kell értékelni a COVID-19 hatását és a hozzá kapcsolódó intézkedéseket éppúgy, mint az áprilisi alacsony érték (0) mögött. Májustól (15) augusztusig (52) egy monoton növekvő tendencia követte. Minimális csökkenés (de még mindig 40 feletti bűncselekmény) következett a szeptemberi és októberi hónapokban. A második hullám magyarországi korlátozásai idején november (58) és december (60) hónapokban szintén növekedést mutatott ennek a bűncselekménykategóriának a száma.¹⁹

A bűncselekmény térbeli megoszlásában kirajzolódnak az embercsempészés fő irányai: a déli határ megyéiből (Baranya, Bács-Kiskun, Csongrád-Csanád) indulva a főváros környékén (Pest, Fejér) átfordulva Komárom-Esztergomon át Győr-Moson-Sopron megye irányába. Ezek mellett még meghatározó a román viszonylat is. Figyelemre méltó, hogy a legtöbb elfogás a mélységben történt.²⁰ Ez azt mutatja, hogy a fokozódó nyomásra a rendőri felkészülés a mélységben jól sikerült. Az illegális migráció elleni

¹⁸ Szóbeli konzultáció a Nemzeti Nyomozó Iroda Illegális Migráció Elleni Osztályán.

¹⁹ ORFK: Határrendészeti Statisztika kimutatás 2020. 8. o.

Forrás: http://www.police.hu/sites/default/files/HatarrendeszetSK%202020_12.pdf
Letöltés ideje: 2020.03.22.

²⁰ ORFK: Határrendészeti Statisztika kimutatás 2020. 9–10. o.

Forrás: http://www.police.hu/sites/default/files/HatarrendeszetSK%202020_12.pdf
Letöltés ideje: 2020.03.22.

küzdelem eredményességét segítő tényezők voltak a lakossági bejelentések, a rendőri állomány ébersége. Szintén eredményességet segítő tényező volt a megfelelő információáramlás a társszervek között (NAV), a rendőrségen belül, valamint az adatok elemzéséből kiinduló rendőri intézkedések. Ugyanakkor ezen a területen is nehézséget jelentett a különböző szervezeti egységek közötti kommunikáció időigényessége.²¹

Elkövetői oldalról a román, ukrán, szerb és magyar állampolgárok voltak a legfőbb „szereplők” az embercsempész és jogellenes tartózkodás segítése bűncselekményekben 2020-ban.²²

A tiltott határátlépés bűncselekményeknél március közepéig csökkenő tendencia volt. Március közepe és május közepe között minimális szintre esett vissza, azután kisebb csökkenésekkel az év végéig egy növekvő pályára vette kezdetét, melyet az év vége és az év eleje tört meg.²³

Az előbb vázolt trendek azt mutatják, hogy az járványügyi intézkedések az első hullámban erősen korlátozóan hatottak az irreguláris migrációra, míg a második hullámban ez a korlátozó hatás gyengébb volt.

Összegzés

A rendészeti munka sikerének záloga a szakmai munka során keletkezett adatokból való helyes következtetés és intézkedés. Ennek megfelelően az adatkeletkezés útját és az adatok értékelésének módszertanát tanulmányoztam, melynek során az adat keletkezésének körülményeit és a hozzá kapcsolódó elemző-értékelő módszertant ismertem meg. Mindkét terület ese-

²¹ Szóbeli konzultáció a Nemzeti Nyomozó Iroda Illegális Migráció Elleni Osztályán.

²² ORFK: Határrendészeti Statisztika kimutatás 2020. 11. o.

Forrás: http://www.police.hu/sites/default/files/HatarrendeszetSK%202020_12.pdf

Letöltés ideje: 2020.03.22.

²³ Illegális migráció alakulása 2020.

Forrás: http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/illegalis-migracio-alakulasa?weekly_migration_created%5Bmin%5D=2020-01-01+00%3A00%3A00&weekly_migration_created%5Bmax%5D=2021-01-01+00%3A00%3A00

Letöltés ideje: 2020.03.22.

tében arra jutottam, hogy a globalizáció következtében megváltozott rendészeti feladatok kielégítő megoldásához folyamatos fejlesztésre van szükség. Tanulmányoztam a COVID-19 hatását az irreguláris migrációra, melynek során megállapítottam, hogy a második hullám esetében a bevezetett intézkedések kisebb visszatartó erőt jelentettek, mint az első hullámban.